

3.1.2.4 Jak by měl učitel reagovat na agramatismus v řeči žáka?

Základní podmínkou pro účelnou reakci učitele je jeho empatické vnímání nesrozumitelné řeči. Agramatická řeč je totiž snahou o vyslovení smysluplné (možná pravdivé, možná nepravdivé) myšlenky, ke které žák dospěl. Učitelé se proto také někdy snaží v dobré víře žákovi pomoci tím, že se začnou snažit kostrbatou řeč žáka přeformulovat sami přesněji, protože se mylně domnívají, že jejich formulace, která se jim jeví jasná, bude srozumitelná i ostatním žákům. Ve skutečnosti tomu tak ale ve většině případů není.

Proto mnohem vhodnější způsob je obrátit se na žáky, zda krkolomnému sdělení spolužáka rozumí oni. V případě, že nerozumí, dát pak žákovi další prostor, ať se pokusí vše znovu vysvětlit. Opakovaná snaha zformulovat své myšlenky většinou vede k zestručnění a zpřesnění původního sdělení a jeho obsah se stane srozumitelný alespoň pro někoho ve třídě. Ten poté může pomoci myšlenku žáka upřesnit pro ostatní, případně ji dále rozvinout. Žáci se tak učí, jak dělat vágní formulace přesněji. A mnohdy dojde ke společnému upřesnění myšlenky i pro samotného autora.

Učitel, který má komunikační nedorozumění zachyceno na videozáznamu, může podrobně tento jev analyzovat, případně se radit i s kolegy. Když se takto dopracuje až k původní žakově myšlence, získává podstatně více než porozumění jednomu agramatismu. Rozvíjí vlastní schopnost empatie a učí se předjímat nedorozumění v komunikaci žák – učitel.

3.1.3 Diskuse ve třídě

Dvě z nejčastějších otázek učitelů

Otázka 1. Co mám dělat, aby žáci nad problémem diskutovali?

Diskuse představuje jeden z významných aspektů v procesu učení žáků a podle např. Fishera (2011) je možné ji považovat za jeden z deseti bodů důležitých pro strategii výuky vedoucí k rozvoji schopnosti myslet a učit se.

Důležitým předpokladem, aby vůbec k nějaké diskusi mohlo dojít, je ponechání pro žáky prostoru k mluvení. Právě tato skutečnost se ukazuje jako hlavní problém, protože tím, kdo nejčastěji ve výuce mluví, je učitel. Pro možnost rozpoutání diskuse mezi žáky je tedy zapotřebí upozadění učitele a přenesení odpovědnosti za učení na žáka. Učitel v tomto případě jen předkládá problém pro diskusi nebo nechá prodiskutovat otázku iniciovanou samotnými žáky. Diskuse pak převážně probíhá již jen mezi žáky. „Při diskusi [proto] vládne obvykle živější a uvolněnější atmosféra, je větší hluk, dokonce i pohyb žáků po třídě. To je však cena za zvýšenou aktivitu žáků.“ (Gavora, 2005, s. 94)

Role učitele v diskusi lze připodobnit k roli moderátora, komentátora či průvodce. Učitel sleduje diskusi a poslouchá myšlenky žáků. Do diskuse se snaží co nejméně zasahovat, a to i v případě, kdy má pocit, že nerozumí všemu, co se v daném okamžiku v hovoru mezi žáky odehrává. Důležité je, když si rozumí žáci mezi sebou. Učitel tedy nepřerušuje tok žakovské diskuse, když ztrácí přehled, ale vyčká a případně si poté dodatečně nechá diskutované myšlenky žáky vyložit.

Velice důležitou roli hraje i osobnost učitele. Učitel respektuje individuální názor a nikdy se neuchyluje k ironii nebo k jakékoli další formě znevažování i naprosto nepravdivého výroku žáka. Má úctu ke každému intelektuálnímu názoru. Hledání argumentace vůči chybným řešením je totiž mnohdy velmi přínosné i pro ty žáky, kteří s nalezením řešení nemají problémy.

Učitel dbá také na to, aby tato pravidla komunikace dodržovali i sami žáci. V interakci mezi žáky by se neměla objevit tendence zesměšnit druhého za to, co řekl. Žáci by se měli vzájemně respektovat, protože každý názor, nápad a myšlenka jsou důležité. V průběhu diskuse totiž ještě není možné posoudit, který z vyslovených argumentů nakonec povede nebo alespoň přispěje ke správnému řešení. Zdárný průběh diskuse je tak ovlivněn jejich společnou snahou prodiskutovat navzájem své